

DETERMINANTS OF THE DEVELOPMENT OF BANKING SYSTEM IN REPUBLIC OF CROATIA

DETERMINANTE RAZVOJA BANKARSKOG SUSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

POTNIK GALIC, Katarina

Abstract: *This paper gives an overview of the Croatian banking sector with a special focus on banking sector stability. After a brief review of the turbulent history of the Croatian banking sector, this study also presents the ownership structure and market concentration of Croatian banking sector. For this purpose, the author analyzes the current structure of banking sector and recent developments in the banking sector as well as to the sustainability of these developments.*

Key words: *Banking system, financing, privatization*

Sažetak: *Ovaj članak donosi pregled hrvatskog bankarskog sustava s posebnim osvrtom na njegovu stabilnost. Nakon kratkog pregleda krize u bankarskom sustavu Republike Hrvatske, članak donosi podatke o vlasničkoj strukturi i tržišnoj koncentraciji bankarskog sustava. U tu svrhu analizirana je trenutna struktura bankarskog sustava kao i determinante razvoja hrvatskog bankarskog sektora od 1990 godine do danas.*

Ključne riječi: *Bankarski sustav, financiranje, privatizacija*

Authors' data: Katarina Potnik Galić, Mr.sc., Prvča PZ, Nova Gradiška, Požega, katarina.potnik@po.t-com.hr

1. Uvod

Dominantno mjesto u financijskom sustavu svake zemlje ima bankarski sustav te je stanje u njemu od posebnog značaja za ukupni gospodarski razvoj zemlje. Predmet istraživanja ovog rada su determinante razvoja bankarskog sustava u Hrvatskoj od početka njene samostalnosti do danas. Svrha rada je istražiti utjecaj različitih čimbenika na razvoj bankarskog sustava. Istraživanje je temeljeno na empirijskom istraživanju metodama analize i sinteze te metodama komparacije, apstrakcije i klasifikacije. Osim ovih metoda u istraživanju su korištene i metode makroekonomske analize te statističke metode. Navedene metode omogućile su teorijsko i komparativno sagledavanje problema bankarskog sustava u Republici Hrvatskoj, obradu uočenih znanstvenih činjenica i donošenje kvalitetne prosudbe o mogućnostima daljnjeg rasta i razvoja bankarskog sustava u RH.

2. Faze razvitka bankarskog tržišta i rast bankarskog poslovanja u Hrvatskoj

Razvijeni bankarski sustav predstavlja osnovni čimbenik stimuliranja investicijskih aktivnosti, razvoja privatnog sektora i financijskog tržišta (Šonje, 1999). Razvitak bankarskog tržišta u Hrvatskoj možemo promatrati kroz 3 osnove faze (Zdral, et al., 2007):

OBILJEŽJA POJEDINE FAZE				
Faze razvoja	Klijenti	Vlasništvo	Konkurencija	Cijene
1. FAZA “prvih koraka”	Upoznavanje s novim vrstama bankarskih proizvoda	Privatizacija državnih i uspostava prvih stranih banaka	Povećava se konkurencija	Visoke cijene za nisku kvalitetu usluga
2. FAZA “Big Banga”	Povećava se osviještenost klijenata, strane banke ograničavaju pozajmice riskantnim klijentima.	Lokalne banke gube uporište zbog slabe unutarnje kontrole, manjkavog planiranja i nedostatka ekspertize	Stranci dolaze, a domaće banke uzvraćaju. Strane banke postaju strateški investitori	Financiranje postaje jeftinije
3. FAZA “redefiniranja igre”	Klijenti su dobro informirani pa opada njihova vjernost jednoj banci	Strane banke nadmašuju domaće.	Povećava se konkurencija s obzirom na cijenu, kvalitetu i prodor na tržište	Cijene bankarskih usluga sve više padaju

Tablica 1. Faze i obilježja razvoja bankarskog tržišta u Hrvatskoj

Među otežavajuće okolnosti za razvoj bankarskog sustava u Hrvatskoj svakako se može ubrojiti Domovinski rat, tranzicijsko razdoblje i vrijeme strukturnih promjena. Sve ovo rezultiralo je obveznim promjenama u organizaciji financijske strukture, institucija i instrumenata. U Hrvatskoj su postojali i tržišni čimbenici koji su se negativno odražavali na razvoj bankarskog sustava. To su prije svega bili nedostatak makroekonomske stabilnosti koji su za posljedicu imali velik rizik zemlje. Takva situacija rezultirala je višim kamatnim stopama i nedostatkom izvora sredstava.

2.1. Privatizacija banaka u državnom vlasništvu

Među najvažnije okosnice razvoja bankarskog sustava svakako se ubraja i privatizacija banaka u državnom vlasništvu. Na samom početku svoje samostalnosti 1990. godine Hrvatska je imala 26 banaka u državnom vlasništvu. Procesom tranzicije nametnula se potreba privatizacije banaka. Do 1996. godine većina je starih državnih banaka bila privatizirana, osim četiriju banaka koje je preuzela država radi sanacije. Te su četiri banke 1999. i 2000. godine posljednje prodane stranim strateškim ulagačima. Kako bi se ojačala konkurencija, liberalizirano je izdavanje odobrenja za rad banaka. Do 1994., odobrenje za rad dobilo je ukupno 49 banaka, a do 1997. godine ukupno 60 banaka. Razdoblje između 1995. i 1998. godine karakterizira brz rast BDP-a, potaknut rastom državne potrošnje za poslijeratnu obnovu i brz rast kredita banaka. Pokušaji kontrole rasta kredita i nekoliko slučajeva propasti banaka 1998. godine doveli su do usporavanja gospodarskog rasta te, na koncu, do recesije, koja je trajala od zadnjeg tromjesečja 1998. do zadnjeg tromjesečja 1999. godine. Do kraja 2006. godine broj banaka smanjio se na 35.

2.2. Bankarska kriza u Hrvatskoj (propast hrvatskih banaka)

Globalizacija tržišta, pritisak konkurencije, novi uvjeti poslovanja i „iscijeđeno“ gospodarstvo povećali su broj rizika kojima su banke na području naše zemlje bile izložene, a upravo bankarski sustav je rizičima najizloženiji dio gospodarstva i to zbog same prirode poslovanja banke. Naime, preuzimanje rizika njen je osnovni posao. S druge strane, propast jedne banke snažno negativno utječe na gospodarsko stanje zemlje u cjelini, a posebno na opstanak ostalih banaka koje djeluju na tom tržištu. Upravo takav scenarij odigrao se u Hrvatskoj. Afera s Dubrovačkom bankom, koja se dogodila u ožujku 1998. godine, pokrenula je lavinu nepovjerenja u bankarski sustav Republike Hrvatske. Ovakvoj situaciji nije pomogla niti ranija odluka Vlade o početku osiguranja štednih uloga građana. Štoviše, propadanje banaka nastavilo se tijekom te godine, a vrhunac je dostignut u veljači i ožujku 1999. Tijekom bankovne krize u 1998. i 1999. godini ukupno je propalo 14 banaka, a dvije su banke sanirane (Narodne novine br.4, 1998).

Osnovi uzrok nelikvidnosti banaka bilo je nepovjerenje štediša, a razlog zbog kojeg su neke banke izgubile povjerenje štediša jest davanje zajmova bez jamstava i nebriga za naplatu potraživanja. Ekonomski stručnjaci predlagali su razna rješenja tadašnje krize u bankarstvu, a spominjala se i integracija najvećih banaka i njihova dokapitalizacija. Umjesto toga, Hrvatska Vlada se odlučila za sanaciju i rasprodaju. One su uslijedile nakon što su banke, izdašno financiravši rizične poduzetnike,

postale nelikvidne. Konačno, do oporavka gospodarskog rasta došlo je krajem 1999. i početkom 2000. godine

2.3. Ulazak stranih banaka na hrvatsko tržište

Konkurencija na bankarskom tržištu, kako u zemljama Zapadne Europe tako i u Hrvatskoj, vrlo je oštra, a praksa je pokazala da najveći dio novog tržišta zauzme banka koja prva uđe na pojedino tržište. Strane banke koje su ušle na naše tržište pokazale su zavidne rezultate u vrlo kratkom roku. Ulazak stranoga kapitala na hrvatsko bankovno tržište bio je u početku oprezan. Prva je strana banka otvorena krajem 1994. godine.

Ulazak stranoga kapitala ubrzan je nakon potpisivanja Daytonskog sporazuma, te je do 1997. otvoreno još 6 stranih banaka. Tržišni udjel stranih banaka ostao je mali sve do 1999. godine kad su strani investitori kupili dvije velike banke koje je prije toga sanirala država. Nakon što su 2000. godine još dvije velike banke prodane strancima, u strano je vlasništvo prešlo 84,1 posto ukupne imovine banaka (HNB, 2007).

VLASNIČKA STRUKTURA BANAKA (%) – udio u aktivi u %							
Vlasnička struktura	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.	2006.
Domaće privatno vlasništvo	10,2	5,6	5,8	5,6	5,6	5,3	5,0
Domaće državno vlasništvo	5,7	5,1	4,0	3,4	3,1	3,4	4,2
Strano vlasništvo	84,1	89,3	90,2	91,0	91,3	91,3	90,8
UKUPNO / TOTAL	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tablica 2. Promjene u vlasničkoj strukturi banaka u RH od 2000 – 2006 godine

3. Perspektiva razvoja bankarskog sustava u RH

Nakon što je stabilizacija bankarskog sustava došla u završnu fazu bilo je potrebno pokrenuti aktivnosti koje su trebale osigurati daljnji napredak i razvoj bankarskog sustava. Osnovni je preduvjet za to bio angažiranje zakonodavnih i izvršnih vlasti u smislu nadogradnje zakonske regulative za bankarski sustav, unapređenje uvjeta poslovanja za banke te uspostavljanje efikasnijih postupaka naplate potraživanja od dužnika. Ostvarivanjem ovih ciljeva stvorilo se pogodno ekonomsko okruženje, što je stimulatивно djelovalo na razvoj bankarskog poslovanja, a time i na ukupni gospodarski rast u Hrvatskoj. Najznačajnije karakteristike koje odražavaju napredak bankarskog sustava neke zemlje su stabilnost, transparentnost i profitabilnost (Beck, et al., 2000).

U skladu s tim donosi se zaključak da se bankarski sektor u Hrvatskoj već duže vrijeme nalazi u fazi kontinuiranog razvoja kojeg obilježavaju konstantan i umjeren rast posljednjih godina, usvajanje novih organizacijskih oblika, poboljšanje upravljanja, zaoštavanje konkurencije te uvođenje novih proizvoda. Ovakav razvoj bankarskog sustava za posljedicu ima rast efikasnosti i profitabilnosti poslovanja kao krajnji iskaz uspješnosti navedenog sustava.

Daljnje poslovanje banaka u Hrvatskoj valja usmjeriti na takve aktivnosti kojima bi se i dalje jačala konkurencija te poboljšavale cijena i kvaliteta bankarskih usluga klijentima. S tim u vezi, banke bi, kao najvažniji dio financijskog sustava, trebale

usmjeriti svoje aktivnosti na: a) daljnje kapitalno jačanje, razmjerno rastu aktive i rizika, b) poboljšavanje kvalitete aktive, c) usvajanje i primjenu novih poslovnih politika i procedura primjerenih tržišnoj konkurenciji, d) jačanje internih kontrola i uspostavu internih revizija, e) daljnji razvoj kartičnog poslovanja i elektronskog bankarstva i uvođenju drugih, novih proizvoda i usluga, f) razvijanje procedura za kontrolu i unapređivanje informacijskih tehnologija, g) kadrovsko jačanje i stručno osposobljavanje.

4. Zaključak

Utjecaj bankarskog sustava na ekonomski razvoj zemlje je značajan. Dobro razvijen bankarski sustav glavna je okosnica pokretanja privrednih kretanja, intenziviranja funkcioniranja privrede i financijskih tokova, a uvjet je i za izlazak iz privredne stagnacije (Ashdown, 2002).

U radu su obrađeni čimbenici koji su utjecali na razvoj hrvatskog bankarstva ali isto tako i obilježja pojedinih faza njegovog razvoja. Danas se banke, a sve u cilju ostvarivanja što veće profitabilnosti, šire i diversificiraju paletu usluga koje nude svojim klijentima. Porast konkurencije prisiljava banke na uvođenje novih proizvoda i usluga, među kojima su najčešći krediti i to najviše stambeni i potrošački.

Dolazak stranih investitora izazvao je zaoštavanje konkurencije što je za posljedicu imalo stvaranje suvremenog „know how“, uvođenje novih proizvoda, korištenje modernih kanala distribucije i najsuvremenije tehnologije te upotrebu novih marketinških tehnika. Također, pojačana je kapitalna osnova bankarstva te poboljšana efikasnost i racionalnost poslovanja.

5. Literatura

Ashdown, N. H. (2002). *The Impact of Banking Policy on Trade and Global Stability* Greenwood Publishing Group, str.79-86, Westport CT, ISBN:1567205224

Beck, T.; Levine, R. & Loayza N. (2000). Finance and the Sources of Growth, *Journal of Financial Economics*, 58(1-2), str. 261-300.

Sundararajan, V. & Baliño J.T. (1991). *Banking Crises: Cases and Issue*; str. 1-56 International Monetary Fund (IMF), Washington, ISBN 1-55775-187-0

Šonje, V. (1999). Financijski razvitak i gospodarski rast, *Privredna kretanja i ekonomska politika*, br. 73, str. 241-280.

Zdral, M.; Siciak, P. & Styrnik, B. (2007). Central Europe Retail Banking, *Dostupno na: <http://www.deloitte.com/dtt/research>; Pristup: 09-05-2008*

Narodne novine (1998). br. 56/98, od 20.04.1998. Odluka o sanaciji i restrukturiranju Dubrovčke Banke d.d. Dubrovnik.

HNB (2007). Bilten br.126, *Dostupno na: <http://www.hnb.hr/publikac/bilten>, Pristup: 05-05-2008*